

„Revoluční Filipovia“ z domu Orléans na vlnách francúzskych revolúcií

Karol Gazdík

22. júla 2022 ✚ **História** ✚ **Francúzska revolúcia**

Keď sa pozrieme na portrét Ľudovíta Filipa II., vojvodu z Orléans, bratranca francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI. a jedného z najbohatších mužov Francúzska, možno na prvý pohľad neuvidíme nič zvláštne. Ak sa však zadívame pozornejšie na jeho kabát, zistíme, že vedľa insígnie Rádu sv. Ducha (*L'Ordre du Saint-Esprit*; *L'Ordre des Chevaliers du Saint-Esprit*) sa nachádza ešte nápadný trojuholník – jedna z insígnií veľmajstra *Grand Orient de France*, teda Veľkého Orientu Francúzska, riadiaceho orgánu francúzskeho slobodomurárstva.

V roku 1792, počas Francúzskej revolúcie, si Ľudovít Filip zmenil svoje oficiálne meno na meno jeho myšlienkam príznačné – Philippe Égalité. Aktívne podporoval revolúciu v roku 1789 a bol silným zástancom odstránenia absolutistickej monarchie v prospech konštitučnej monarchie, ktorá vo Francúzsku chvíľu aj fungovala. Jeho smutným počinom bolo i to, že v Konvente hlasoval za popravu svojho bratranca Ľudovíta XVI. Jeho argument za toto hlasovanie bol dosť chladný a tváriaci sa pragmaticky: *„Zaujatý výlučne svojou povinnosťou a presvedčený, že všetci, ktorí zaútočili alebo budú neskôr útočiť na suverenitu ľudu, si zaslúžia smrť – hlasujem za smrť.“*

Louis Philippe d'Orléans ako veľmajster Veľkého Orientu Francúzska.

zdroj: wikimedia commons

V mojom predošlom článku o Veľkej francúzskej revolúcii spomínam, že myšlienky slobodomurárov dopomohli k vznieteniu revolučných udalostí vo Francúzsku, avšak ďalší významný manažment revolúcie už

v rukách lôže nemali. Rovnako, ako aj iní strojcovia a autori revolúcie, sa stali jej obeťou. Sama francúzska kráľovná Mária Antoinetta mala napísať svojmu bratovi Leopoldovi II. nasledovné: „*Daj si dobrý pozor na celý ten slobodomurársky spolok.*“ A s odkazom na Francúzsku revolúciu dodala, že chcú dosiahnuť rovnaký cieľ vo všetkých krajinách.

No a aby sa revolučné myšlienky zaobalené do ideí osvietenstva rozšírili z lóží, boli potrebné rôzne spoločenské kluby. Dôležitá bola v tomto sieť klubov, 180 obchodov, kaviarní a bordelov s honosným názvom Palais Royale („*centrum obchodu a pôžitkov hlavného mesta*“), ktorá patrila práve tomuto pánovi, Ľudovítovi Filipovi II., vojvodovi z Orléans. Bolo to miesto nelegálnych aktivít a šírenia revolučných myšlienok. Chodili tam najprv aj jakobíni, ktorí sa potom proti slobodomurárom obrátili. Palais Royale bol vlastne vojvodov projekt, na ktorý sa vydal cestou špekulácií s nehnuteľnosťami.

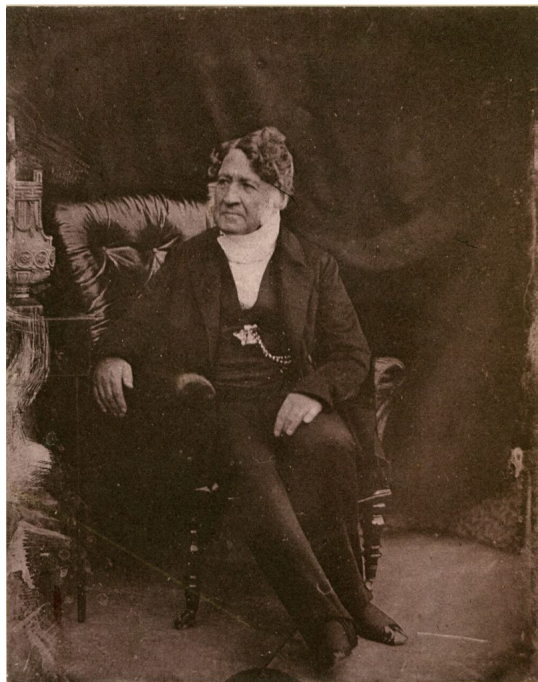

Prostitúcia v Palais Royal, rytina od Claude-Louis Desrais.

zdroj: wikimedia commons

Revolúcia však požírala všetkých, aj vlastných strojcov a podporovateľov. Preto pod gilotínou končí i sám Ľudovít Filip II., ktorému „národná britva“ odsekla hlavu v roku 1793 vo veku 46 rokov. Presne v tom istom roku, ako jeho bratrancovi a francúzskemu kráľovi Ľudovítovi XVI., za ktorého smrť hlasoval. Pritom neboli proti Ľudovítovi Filipovi II. žiadne dôkazy, ktoré by podporili obžalobu, no v tom období stačilo len podozrenie.

Ľudovíta Filipa II. si však netreba mýliť s jeho synom Ľudovítom Filipom Orleánskym, neskorším Ľudovítom Filipom I., posledným francúzskym kráľom, respektíve „občianskym kráľom“ – kráľom Francúzov, ktorý vládol v rokoch 1830 až 1848 počas tzv. júlovej monarchie. V titulatúre Ľudovíta Filipa by ste však výraz „*z milosti Božej kráľ*...“ hľadali márne. Tento výraz bol odmietnutý, pretože príliš pripomínal starý režim, čím bol nevhodný pre novú dogmu národnej suverenity, zdroja legitimity novej monarchie. Režim Ľudovíta Filipa, „plod bastardského kompromisu“, sa samozrejme nepáčil republikánom, ktorí mu vyčítali nedostatočnú ratifikáciu ľuďom, ako aj legitimistom, ktorí v ňom videli iba ďalšiu uzurpáciu.

Dagerotypia Ľudovíta Filipa, jediného francúzskeho kráľa, ktorý bol odфотографovaný. Dátum
neznámy.

zdroj: wikimedia commons

Rovnako ako jeho otec vojvoda z Orléans, i Ľudovít Filip, (ktorý bol počas otcovho života vojvodom z Chartres), bol zástancom Francúzskej revolúcie. Pod vplyvom svojej guvernantky Madame de Genlis vstúpil do klubu jakobínov a podporil najmä vytvorenie Civilnej ústavy kléru (*Constitution civile du clergé*), ktorá vlastne založila novú cirkev – konštitučnú úradnícku cirkev – pričom práve ona iniciovala dechristianizáciu a sekularizáciu. Súčasťou novej cirkvi sa duchovní stali vyrieknutím (povinnej) slávnostnej prísahy.

Dovolím si tu trochu odbočiť od hlavnej témy a aspoň trochu poukázať na to, v čom bola Civilná ústava kléru problematická. Jednou z bizarností tejto ústavy bolo napríklad to, že biskupov mali voliť voliči patričného obvodu (departmentu) a farárov zas voliči okresu (dištriktu), pričom bolo úplne jedno, či volič vyznáva katolícku vieru alebo nie. Pozmeňujúci a doplňujúci návrh, ktorý navrhol „konštitučný biskup“ Abbé Grégoire, stanovujúci, že katolíci sú jedinými voličmi, bol zamietnutý. Z kánonického hľadiska bola táto ústava skrátka schizmatická. Biskupská konsekrácia totiž nedávala novému biskupovi poslanie a patričnú jurisdikciu, ktorú mu môže inak udeliť len relevantná kánonická inštitúcia. Tým, že sa menovanie biskupov vo Francúzsku zredukovalo na formalitu, pretože to bol predseda volebného zhromaždenia, kto vyhlásil zvoleného biskupa (hlava II, čl. 14) a nie legitímne authority, spojenie s pápežom a Cirkvou sa prirodzene prerušilo. Preto túto schizmatickú reorganizáciu duchovenstva odsúdil 10. marca 1791 i sám pápež Pius VI., čo spôsobilo rozdelenie francúzskeho kléru na „konštitučných“ (prísažných) a „refraktérnych“ (odporujúcich) duchovných.

Výtlačky kontrastujúce medzi „vlasteneckým kňazom“, ktorý v dobrej viere skladá občiansku prísahu a „šľachtickým kňazom“, ktorý pred tou istou prísahou uteká (1790).

zdroj: wikimedia commons

Pápež bol za svoj nesúhlas s Civilnou ústavou kléru 4. mája 1791 v záhradách už spomínaného semeníšťa hriechu Palais Royal upálený „*in effigie*“, teda v neprítomnosti s využitím jeho podobizne. Väčšina z odporujúcich kňazov bola vyhnaná, zmasakrovaná alebo deportovaná. Mnohí z nich sa skrývali, aby čo najviac zabezpečili svoj apoštolát. Revolučná protikatolícka propaganda totiž kvalifikovala refraktérov ako fanatikov, antirepublikánov, netolerantných a rebelantských duchovných. A práve za toto všetko nesie zodpovednosť i liberálny Ľudovít Filip.

Je však zaujímavé, že i Ľudovít Filip Orleánsky, ktorý Veľkú francúzsku revolúciu najprv vrelo podporoval a ktorého Júlová revolúcia proti Karolovi X. „posadila“ na trón, stáva sa ako kráľ taktiež obeťou ďalšej revolúcie – tzv. Februárovej z roku 1848. Viac o tejto udalosti sa dozviete o pár odsekov nižšie.

Rodina Orléans bola skutočnou skazou francúzskej monarchie a to politicky už od Filipa II. Orleánskeho, zastávajúceho po smrti Ľudovíta XIV. funkciu regenta v čase maloletosti nového kráľa Ľudovíta XV. Revolúcia síce nezúrila, ale jeho počiny už svojím spôsobom „revolučné“ boli. Počas svojho regentstva napríklad prepustil z väzenia jansenistov a naopak uväznil alebo vyhnal zo zeme mnohých jezuitov, ktorých mal predošlý kráľ v obľube. Obdobie regentstva prinieslo uvoľnenie doterajšieho absolutizmu, čo sa prejavilo spočiatku tým, že Filip II. zrušil cenzúru a povolil vydávanie kníh, ktoré boli zakázané za vlády jeho strýka Ľudovíta XIV. Tiež šľachta, vylúčená za Ľudovíta XIV. z politického života, získala vo Filipovi II. rozhodného zástancu. Filip chcel maximálne posilniť práva šľachty v krajine a obmedziť moc menej urodzených osôb, ktoré sa za Ľudovíta XIV. podieľali na vláde vďaka svojim mimoriadnym kvalitám a schopnostiam. Toto všetko prinieslo nové problémy, napríklad nekompetentných úradníkov, náboženské spory v krajine, rastúce medzinárodné napätie a tiež finančnú krízu.

Tejto rodine v žilách vyslovene prúdila „liberálna krv“, čoho dôkazom bol ešte jeden Filip, otec spomínaného regenta Filipa II. – Filip I. Orleánsky, brat kráľa Ľudovíta XIV. Tento Filip bol na kráľovskom dvore pre zmenu známy svojou neviazanosťou, roztopašnosťou, zženštilosťou a tiež dával neskrývane najavo, prostredníctvom mnohých škandálov, svoju homosexualitu.

Pár slov o francúzskych revolúciách

Charakter revolučných hnutí v roku 1830 bol liberálno-národný s cieľom zbaviť sa konzervatívneho aristokratického režimu, respektíve cudzej nadvlády. Revolúcie sa udiali vo Francúzsku, Belgicku, Taliansku,

Nemecku a Poľsku.

Francúzska revolúcia z júla 1830 bola odpoveďou na nespokojnosť s obnovenou bourbonovskou monarchiou, ktorá sa ešte väčšmi vyhrotila po vydaní štyroch nariadení (ordonancií) kráľa Karola X. (brata popraveného Ľudovíta XVI. i brata Ľudovíta XVIII., ktorý vládol po napoleonskej ére). Ten od počiatku Francúzskej revolúcie (1789) patril k jej odporcom usilujúcim sa zo zahraničia o znovunastolenie vlády Bourbonovcov, čo sa v konečnom dôsledku podarilo. V roku 1824 nastúpil na trón po smrti svojho vládnuceho brata Ľudovíta XVIII. Viedol vládu opierajúcu sa o klérus. Obmedzil slobodu tlače a volebné práva.

Po vydaní zmienených ordonancií, ktoré Karol odôvodňoval záujmami bezpečnosti štátu, zareagoval parížsky ľud 27. júla povstaním. Za tri dni (*trois glorieuses*) sa povstalci zmocnili celého mesta a dobyli kráľovský palác. Karol X. nakoniec 2. augusta 1830 podpísal abdikačnú listinu.

Obraz od Eugène Delacroixa *Sloboda vedie ľud*, namaľovaný na motívy Júlovej revolúcie.

zdroj: wikimedia commons

Napriek volaniu po obnovení republiky hlavní predstavitelia povstania na čele s veteránom revolúcie markízom La Fayetteom vyhlásili Ľudovíta Filipa Orleánskeho, známeho svojím liberálnym zmýšľaním, za kráľa Francúzov, ktorý mal vládnuť na základe princípu zvrchovanosti ľudu. Markíz de La Fayette zariadil svojím gestom, aby si Ľudovít Filip získal na svoju stranu politickú priazeň protestujúceho ľudu – vzájomne sa pred vzbúrencami bratsky objali.

Historik Dr. Ivan Mrva v *Lexikóne svetových dejín* pripisuje nespokojnosť ľudu s ich „občianskym kráľom“ korupčným a politickým škandálom, ktoré celkovo režim Ľudovíta Filipa oslabovali. Ja vidím za začiatkom pádu jeho režimu i to, že sa začal vzdávať od svojho liberálneho programu, spojil sa so Svätou alianciou (spojenectvo štátov Ruska, Rakúska a Pruska, neskôr i Francúzska, s cieľom dohliadať na dodržiavanie tradičného poriadku na základe „kresťanskej solidarity“) a začal podporovať šľachtu. Na Ľudovíta Filipa bolo spáchaných sedem vážnych atentátov, ktorým však zakaždým unikol.

V opozícii proti kráľovi sa stmelili republikáni, liberálni konštitucionalisti i socialisti. Zakázaný republikánsky banket na podporu reformy volebného práva sa stal podnetom na vypuknutie revolúcie. Ľudové povstanie v Paríži dňa 24. februára 1848 prinútilo kráľa abdikovať a utiecť do anglického exilu. Dočasná vláda pod vedením Alphonsa de Lamartina vyhlásila republiku a prisľúbila presadiť demokratické a sociálne reformy.

Vyhlásenie druhej republiky pred parížskou radnicou, 24. februára 1848.

zdroj: wikimedia commons.

Výsledky francúzskej Februárovej revolúcie sa prejavili v marcovej revolúcii v nemeckých štátoch, Rakúskom cisárstve aj v ďalších krajinách Európy. Táto séria revolúcií z rokov 1848 až 1849 nazývaná ako Jar národov mala význam v presadení meštiansko-liberálnej politiky a viedla v mnohých krajinách k vlastnému národnostnému rozvoju.

Titulný obrázok – Vyhlásenie Ludovíta Filipa za generálporučíka kráľovstva – titul pripisovaný princom, ktorí uplatňovali kráľovskú moc v prípade neprítomnosti alebo prekážky legitímneho kráľa; zdroj: wikimedia commons

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/revolucni-filipovia-z-domu-orleans-na-vlnach-francuzskych-revolucii/>